

Dziurlikowska, Agnieszka

Działalność Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w roku 1974

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 21/1, 149-152

1976

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wyraził pogląd, że badania nad prasą techniczną wymagają pracy zespołowej historyków, techników, prasoznawców, socjologów i bibliografów. Celem badań powinno być też ustalenie wpływu czasopiśmiennictwa technicznego na kwalifikacje zawodowe, na kulturę techniczną społeczeństwa oraz inspirującego wpływu na badania naukowe.

Prof. Jan Pazdur odpowiadając na pytania i wyjaśniając wątpliwości ujawnione w dyskusji oświadczył co następuje: 1) Podjęte prace objęte są planem Rady Prasy Technicznej NOT i MNSWiT oraz Zakładu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. 2) Jest rzeczą niemożliwą oderwanie się od czasopism gospodarskich. 3) Najlepszym sposobem wyselekcjonowania właściwych czasopism technicznych do badań nad historią prasy technicznej jest przyjęcie zasady, że technika występuje jako treść integrująca inne dziedziny (zagadnienia zawodowe, gospodarcze, społeczne itp.). 4) W badaniach czasopiśmiennictwa technicznego wystarczy na razie opierać się na bibliografiach ogólnych. Bibliografia czasopiśmiennictwa technicznego będzie zaś wtórnym wynikiem systematycznych badań w zakresie historii prasy technicznej.

Marian Belerski

ZAKŁAD HISTORII NAUKI OŚWIATY I TECHNIKI PAN

DZIAŁALNOŚĆ ZAKŁADU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN W ROKU 1974

W 1974 r. nastąpiło połączenie Zakładu Historii Nauki i Techniki z Pracownią Dziejów Oświaty. Nowa placówka nosi nazwę: Zakład Historii Nauki, Oświaty i Techniki. Na stanowisko kierownika został powołany prof. J. Miąso.

Działalność naukowo-badawcza koncentrowała się wokół problemów resortowych: PAN—38 (koordynator: Zakład Historii Nauki i Techniki) i PAN—36 (koordynator: Instytut Sztuki PAN).

Realizacja założeń powyższych problemów stanowiła podstawową treść prac badawczych Pracowni: Historii Nauk Społecznych (kierownik: doc. I. Stasiwicz-Jasiukowa), Historii Nauk Przyrodniczych i Technicznych (kierownik: prof. J. Babicz), Historii Teorii i Organizacji Nauki (kierownik prof. E. Geblewicz; od sierpnia — vacat), Historii Badań nad Społeczną Funkcją Nauki (kierownik: vacat), Badań Kopernikańskich (kierownik: prof. P. Czartoryski), Historii Nauk Ścisłych (kierownik: prof. J. Dobrzycki), Pracowni Dziejów Oświaty (kierownik: prof. J. Miąso).

Ponadto program naukowy realizowany był w zespołach, zajmujących się historią określonych dyscyplin lub historią nauki w danym okresie. Zespoły skupiały obok pracowników etatowych licznych współpracowników Zakładu. Zainteresowanych bliżej ich pracami odsyłamy do sprawozdań publikowanych w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki”.

REALIZACJA PODSTAWOWYCH ZADAŃ

Pracownicy byłego Zakładu Historii Nauki i Techniki oraz członkowie zespołów naukowo-badawczych realizowali zadania problemu resortowego PAN—38 — *Dzieje nauki polskiej ze szczególnym uwzględnieniem jej społecznej roli oraz działalności Mikołaja Kopernika.*

W 1974 r. ukończono: tom VII *Historii nauki polskiej*, obejmujący dokumentację tomu I i II (bibliografia opracowana przez W. Bieńkowskiego i J. Pa-rucha); pracę zbiorową pod red. I. Stasiewicz-Jasiukowej *Nowożytna myśl nauko-wa w szkołach i księgozbiorach polskiego Oświecenia*; pracę zbiorową pod red. W. Voisé *Środowisko naukowe Krakowa i jego oddziaływanie w XVI wieku*. T. Kowalik ukończył III tom zespołowo przygotowywanej syntezy — *Historii polskiej myśli ekonomicznej*, obejmujący okres od roku 1865 po dzień dzisiejszy; W. Voisé — monografię *Andrzej Frycz Modrzewski*; Z. Bezwiński — rozpra-wę *Koncepcje metodologiczne Zygmunta Herynga w socjologii*.

W omawianym okresie ukończono też prace: *Stosunki polsko-radzieckie w dziedzinie etnografii* pod red. J. Babicza i A. Kuczyńskiego; *Krzysztof Kluk — uczoney i pisarz rolniczy* pod red. J. Babicza, S. Inglota i W. Grębeckiej; *Nauki leśne w Polsce w latach 1920 — 1970* pod red. A. Żabko-Potopowicza. E. Rybka i P. Rybka przekazali do Zakładu pracę na temat astronomii na Uniwersytecie Jagiellońskim, M. Heller — część I *Historii kosmologii*, ponadto zakończono pra-ce redakcyjne nad kolejnymi tomami (XIII i XIV) z serii „*Studia Copernicana*”, a także opracowano bibliografię historii matematyki XX wieku. J. Sulowski za-kończył prace redakcyjne nad III tomem *Historii semiotyki*; ukończono też pra-ce redakcyjne nad III tomem sprawozdań z Konwersatorium Naukoznawczego pt. *Nowe specjalności w nauce współczesnej*. Ukończono także dokumentację imprez z okazji 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika przygotowaną na zlece-nie Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu i Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Zespół Pracownicy Dziejów Oświaty — realizując zadania w ramach problemu resortowego PAN—36 *Polska kultura narodowa — dziedziczność i współczes-ność* — ukończył III (ostatni) tom *Historii wychowania* (praca zbiorowa); J. Mią-so przygotował do druku *Pisma Łukasza Kurdybachy* (dwa tomy).

W roku sprawozdawczym w toku opracowywania znajdowało się wiele te-matów o charakterze syntez oraz liczne prace analityczne. Na uwagę zasługują: *Historia nauki polskiej* tom III, *Historia polskiej myśli ekonomicznej* tom II, *Historia historii literatury polskiej*, M. Kopernik: *Opera omnia* tom II i III (wersje obcojęzyczne).

SESJE NAUKOWE W KRAJU I ZA GRANICĄ

W 1974 r. Zakład Historii Nauki i Techniki (Pracownia Historii Nauk Przy-rodniczych i Technicznych) był współorganizatorem sesji naukowej w Łomży (25—26 maja) — *Zygmunt Gloger — badacz przeszłości ziemi ojczystej*. Spośród 10 wygłoszonych referatów autorami dwóch byli pracownicy Zakładu: prof. J. Babicz i mgr W. Werner.

Nawiązując do lat ubiegłych kontynuowano współpracę z zagranicznymi ośrodkami i organizacjami naukowymi; przykładowo wymieńmy: Instytut Hi-storii Przyrodznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSRR, École Pratique des Hautes Études w Paryżu, Union International d'Histoire et Philosophie des Sciences.

Odpowiedzialne funkcje w międzynarodowych organizacjach naukowych pe-łnili: prof. W. Voisé — wiceprzewodniczący Komisji Nauczania Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki; prof. J. Dobrzycki — sekretarz Komitetu Mikołaja Kopernika Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki, a następnie prze-wodniczący nowoutworzonej Komisji Badań nad Początkami Nauki Nowożytnej MUH i FN oraz wiceprzewodniczący Komisji Nr 41 (Historii Astronomii) Między-narodowej Unii Astronomicznej; doc. S. Szpilczyński — wiceprzewodniczący

Międzynarodowego Towarzystwa Historii Medycyny. Ponadto członkami międzynarodowych organizacji naukowych są: prof. W. Voisé — członek Prezydium Leibnitzgesellschaft w Hanowerze; doc. Z. Kowalewski — członek Komitetu Badawczego Socjologii Nauki Międzynarodowego Stowarzyszenia Socjologicznego; prof. J. Babicz — członek rzeczywisty Międzynarodowej Komisji Myśli Geograficznej oraz Międzynarodowego Towarzystwa Globusoznawczego; prof. P. Czartoryski — członek Komitetu Mikołaja Kopernika Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki oraz Międzynarodowego Towarzystwa Ekonometrycznego; doc. S. Szpilczyński — członek-korespondent Międzynarodowej Akademii Historii Medycyny; dr G. Rosińska — członek-konsultant Komisji Nr 41 Międzynarodowej Unii Astronomicznej.

Pracownicy Zakładu brali czynny udział w niektórych imprezach naukowych organizowanych za granicą. Najważniejsze z nich to: XIV Kongres Historii Nauki (Tokio, 19—27 VIII); Międzynarodowa Konferencja Unii Nauk Geologicznych (Madryt, 30 VI — 7 VII); Międzynarodowy Kongres Historii Medycyny (Budapeszt, 25—31 VIII); Konferencja Międzynarodowej Komisji Historii Myśli Geograficznej (Manchester, 2—11 IX); Konferencja: *J. A. Komensky i stosunki czesko-polskie* (Praga, 29—30 XI); Międzynarodowa Sesja poświęcona 200-nej rocznicy urodzin G. I. Langsdorfa (Leningrad, 22—24 X), Konferencje RWPG: a) Rewolucja naukowo-techniczna a postęp techniczny (Moskwa, styczeń); b) sesja poświęcona problematyce naukoznawczej (Budapeszt, październik).

Kilku pracowników Zakładu skorzystało w 1974 r. ze stypendiów zagranicznych; we Włoszech, Francji i RFN przebywało łącznie 7 osób, ponadto dwie osoby w ZSRR i dwie — w NRD.

Zakład gościł w omawianym okresie czterech naukowców zagranicznych: dr S. Delorme (Francja), prof. E. Bernleithnera (Austria), prof. W. W. Tichomirowa (ZSRR), prof. O. Gingericha (USA).

W drodze wymiany z zagranicznymi ośrodkami naukowymi zbiory Biblioteki Zakładu powiększyły się o 41 woluminów zwartych i 51 woluminów czasopism. Zakład wyekspediował łącznie 256 woluminów.

PODNOSENIE KWALIFIKACJI KADR NAUKOWYCH

Spośród pracowników Zakładu tytuły profesora nadzwyczajnego otrzymali: J. Babicz, P. Czartoryski, J. Dobrzycki.

S. Mauersberg otrzymał w czerwcu stopień doktora habilitowanego, a w grudniu został powołany na stanowisko docenta.

DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA

Zajęcia dydaktyczne w roku akademickim 1974/75 prowadzone były przez pracowników etatowych Zakładu w kilku miastach i uczelniach różnego typu. Na Uniwersytecie Warszawskim wykłady z historii nauki prowadzili: prof. W. Voisé, doc. I. Stasiewicz-Jasiukowa, dr M. Terlecka; z historii wychowania — prof. J. Miąso i dr K. Bartnicka; seminaria z historii nauki — prof. J. Dobrzycki; wykłady monograficzne z ekonomii — doc. T. Kowalik. W Państwowym Instytucie Pedagogiki Specjalnej wykłady i ćwiczenia z historii wychowania prowadzili: doc. S. Mauersberg, dr L. Grochowski i mgr J. Chodakowska. Na Uniwersytecie Łódzkim wykłady monograficzne z ekonomii prowadził dr J. Osiatyński. We Wrocławiu na Uniwersytecie zajęcia dydaktyczne prowadzili: dr R. Ergetowski i dr Z. Rzepa; na Akademii Medycznej — doc. S. Szpilczyński.

PUBLIKACJE

Wydawnictwa byłego Zakładu Historii Nauki i Techniki:

Historia nauki polskiej. T. VI. Dokumentacja bio-bibliograficzna, indeks biograficzny tomu I i II. Oprac. L. Hajdukiewicz; *Historia astronomii polskiej*. Praca zbiorowa pod red. E. Rybki; B. Suchodolski: *Nauka a świadomość społeczna*; J. W. Chojna: *Zarys urologii polskiej*; *Studia nad zagadnieniami rewolucji naukowo-technicznej*. Praca zbiorowa pod red. E. Olszewskiego i L. Zachera; *Z badań nad społeczną funkcją nauki*. Praca zbiorowa pod red. Z. Kowalewskiego; *Polska Akademia Umiejętności 1872—1952. Nauki lekarskie, ścisłe, przyrodnicze i o Ziemi* (Materiały Sesji Jubileuszowej, Kraków — 14 XII 1972) redaktor S. Brzozowski.

Seria „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki”: M. Władyka: *Teoria faktu społecznego w systemie socjologicznym Emila Durkheima*. T. XCI; J. Piaskowski: *O stali damasceńskiej*. T. XCII; *Z dziejów mechanicyzmu w fizyce i chemii*. Praca zbiorowa pod red. W. Krajewskiego. T. XCIII; M. Wierzbicka: *Dawne syntezy dziejów Polski*, T. XVC; *O nauczaniu historii nauki*. Praca zbiorowa pod red. W. Osińskiej. T. XCVI.

Seria „Źródła do Dziejów Nauki i Techniki”: D. Rederowa: *Materiały do działalności Komisji Historycznej Akademii Umiejętności w Krakowie w latach 1873—1918*. Wybór źródeł. T. XVI.

Seria „Studia Copernicana”: G. Rosińska: *Instrumenty astronomiczne na Uniwersytecie Krakowskim w XV wieku*. T. XI.

Ponadto ukazały się cztery numery „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki”, trzy numery serii „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej” (seria C, zeszyt 18 i 19; seria B, zeszyt 25) oraz X rocznik „Organonu”.

Wydawnictwa byłej Pracowni Dziejów Oświaty:

Seria „Monografie z Dziejów Oświaty”: S. Mauersberg: *Reforma szkolnictwa w Polsce w latach 1944—1948*. T. XVI; F. Filipowicz: *Myśl pedagogiczna Lucjana Zarzeckiego 1873—1925*. T. XVII.

Seria „Archiwum Dziejów Oświaty”:

K. Bartnicka, I. Szybiak: *Raporty generalnych wizytatorów szkół Komisji Edukacji Narodowej w Wielkim Księstwie Litewskim (1782—1792)*. T. VI.

Oprócz wyżej wymienionych pozycji ukazał się także kolejny, XVII rocznik „Rozpraw z Dziejów Oświaty”.

Agnieszka Dziurlikowska

POSIEDZENIE PRACOWNI HISTORII ORGANIZACJI NAUKI

W dniu 18 czerwca 1975 r. odbyło się drugie posiedzenie Pracowni Historii Organizacji Nauki poświęcone ustaleniu planu badań naukowych nad związkami Polski z zagranicą w XIX i XX w. Postulaty w sprawie kwerend archiwalnych w uniwersytetach niemieckich przedstawił dr Ryszard Ergetowski. Wyniki podjętych dotychczas prac pozwalają na wysunięcie następujących propozycji: należy prowadzić kwerendy na terenie NRD (w Lipsku, Halle, Greifswaldzie), a przede wszystkim ustalić istnienie metryk studenckich i źródeł związanych z organizacjami polskich studentów w tych uczelniach. Podobne penetracje powinny być przeprowadzone w uczelniach RFN. Kwerendą należy objąć cały niemiecki obszar językowy, a więc także Austrię i Szwajcarię; tym bardziej, że w uczelniach tych krajów niejednokrotnie pracowali profesorzy polscy. W Szwajcarii na szczególną uwagę zasługuje Freiburg — zwany niekiedy „polskim uniwersytetem” — oraz politechnika w Zurichu. Zdobycie ogólnej orien-